

Masarykova univerzita v Brně – Filozofická fakulta

**Dotazníková metoda – Jak prožívají studenti a učitelé
gymnázia vyučování**

(Seminární práce – Metody a techniky pedagog. výzkumu)

Tereza Snášelová (86689)
Sociální pedagogika a poradenství
Duben 2004

Jak prožívají studenti a učitelé gymnázia vyučování

Studie Heleny Grecmanové ze srpna roku 2002, zkoumá vyučovací klima, které vzniká v každém vyučovacím předmětu v rámci pedagogické interakce učitel – žák/žáci a které účastníci subjektivně prožívají a posuzují.

Výzkumná studie je pokusem o deskripci vyučovacího klimatu, které bývá také pojímáno jako každodenní prožívání a vnímání vyučování především žáky.

Cíle studie: - zaměřeny na zjištění struktury a stavu, hodnot znaků a faktorů vyučovacího klimatu na konkrétním gymnáziu v závislosti na osobnosti učitele.

Definice vyučovacího klimatu:

- jde o relativně přetrvávající kvalitu vyučovacího prostředí, pro kterou jsou charakteristické určité, více či méně odlišné znaky, které žáci prožívají a které mohou potencionálně ovlivnit jejich chování. Obklopuje žáky zvnějška a spojuje se s jejich subjektivním prožíváním a posuzováním. Vzniká ve všech vyučovacích předmětech v rámci pedagogické interakce učitel – žák, žáci. Nemůže se však ztotožňovat s třídním klimatem ani se školním klimatem. Zatímco školní klima vyplývá z ekologické, společenské, sociální a kulturní dimenze prostředí školy, vztahuje se vyučovací klima především k dimenzi sociální a kulturní.
- Vyučovací klima má charakter závisle proměnné (ovlivňováno různými determinantami jako např. celkovým kontextem , prostředím školy a třídy, architekturou , hlavně však záleží na lidském faktoru, na konkrétní práci učitele se žáky) a nezávisle proměnné (kdy má vliv na faktory prostředí.

Analýza vyučovacího klimatu vede nejprve k rozlišení jeho aspektů a potom k nalezení systému, ve kterém se jednotlivé aspekty opět vzájemně spojují a syntetizují tak, že vytvářejí celkový charakter vyučování a jeho klimatu. Struktura vyučovacího klimatu se může posuzovat např. „zvnějšku“ (z hlediska ředitelů škol, školních inspektorů – tzn. vnějších pozorovatelů) nebo z hlediska učitelů. Vychází se z objektivních dat, která se získávají pozorováním reality, např. uspokojování potřeb žáků, sociálního života třídy, dosažení učebních cílů, učitelova chování apod. Aspekty vyučovacího klimatu se abstrahují z komplexu vyučování a klima se popisuje a kategorizuje podle teoretických východisek. Žáci však nahlížejí na strukturu vyuč. klimatu „zevnitř“. Vyučovací klima se strukturuje do

dimenzí (např. dimenze vzájemných vztahů), faktorů (např. pohotovost k výkonu, kooperace) a znaků (např. „učitel dokáže dobře vysvětlit učivo“).

Výzkum vyučovacího klimatu na konkrétním gymnáziu

Nástrojem pro tento výzkum byla dotazníková metoda. Dotazník sledoval 60 znaků vyučovacího klimatu, které byly seskupeny do 10 faktorů:

1. *vzájemné vztahy mezi studenty ve třídě*
2. *pohotovost k výkonu*
3. *kooperace*
4. *podpora učení*
5. *koncentrace na učení*
6. *pořádek a organizovanost vyučování*
7. *jasnost pravidel*
8. *posuzování a hodnocení studentů*
9. *rozmanitost a participace vyučování*
10. *učitelovo nadšení a rozhled.*

Dotazník byl adresovaný především studentům, posoudit jej však mohli i učitelé, jejichž vyučování bylo předmětem výzkumu.

Výzkumu se zúčastnilo **13 učitelů** (3muži, 10 žen) a 13 tříd. Celkem se zapojilo **340 respondentů** z řad studentů (192 z tříd nižšího gymnázia, 148 ze tříd vyššího gymnázia), kteří vyplnili **1034 dotazníky**. Studenti každé jednotlivé třídy měli totiž za úkol vyjádřit se k vyučovacímu klimatu u tří nebo čtyř učitelů, kteří vyučovali v jejich třídě určitý předmět. Zastoupeno bylo **7 předmětů** – angličtina, biologie, čeština, dějepis, chemie, matematika, zeměpis.

Výsledky výzkumu

Z výpovědí studentů byly získány tyto údaje:

- Nejméně problematický je u většiny učitelů *faktor č. 8 – posuzování a hodnocení studentů* (83,4% ze 100% očekávaných odpovědí), a *faktor č. 2 – vzájemné vztahy mezi studenty ve třídě*– vykazuje u všech učitelů pouze ojediněle malé problémy (66,68% - 83,33% očekávaných odpovědí) nebo menší problémy (50,01% - 66,67% očekávaných odpovědí).

- téměř všichni učitelé mají často (16,68% - 33,33% očekávaných odpovědí) nebo neustále velké problémy s *faktorem č. 9 – rozmanitost a participace vyučování*.
- U jednotlivých učitelů se dále objevily obtíže u těchto faktorů: faktor č. 2 – *pohotovost k výkonu u studentů* (zvláště u učitelů – mužů), f. č. 6 – *pořádek a organizovanost vyučování*, f. č. 4 – *podpora učení u studentů*, f. č. 7 – *jasnost pravidel*, f. č. 3 – *kooperace*, f. č. 5 – *koncentrace na učení u studentů*, f. č. 10 – *učitelovo nadšení a rozhled*
- **Žádný faktor** vyučovacího klimatu na konkrétním gymnáziu **není** tedy zcela **bezproblémový**. Je však patrné, že projevy faktorů vyučovacího klimatu u učitelů- mužů v průměru dosahují vyšších hodnot než u učitelů-žen. To znamená, že u učitelů-mužů se můžeme setkat s vyučovacím klimatem vyšší kvality.
- V hodnocení faktorů vyučovacího klimatu byly zjištěny u jednotlivých učitelů statisticky významné rozdíly. V některých případech se prokázaly v hodnocení vyuč. klimatu z hlediska pohlaví respondentů – dívky zpravidla výše hodnotily faktory vyuč. klimatu u učitelů – žen, chlapci spíše inklinovali k vyššímu hodnocení u učitelů – mužů. Nebo z hlediska klasifikace studentů u posuzovaného učitele.
- **Učitelé** se většinou vyjadřovali mnohem **optimističtěji než studenti**, což odpovídá poznatkům také jiných českých i zahraničních výzkumů. Optimisticky pohled učitelů mohl odpovídat jejich prožívání, ale v případě že byl zcela odlišný od názoru studentů mohl se stát zdrojem problémů, neboť učitelé nemuseli vnímat některé obtíže vyučování obdobně jako studenti, což mohlo vést k přetrvávání a prohlubování těchto obtíží.

Závěr

Výsledky výzkumu, autoři považují za zajímavé a jak pro vedení konkrétního gymnázia, které si výzkumné šetření vyžádalo, tak i pro jeho učitele za přínosné a podnětné. Z toho důvodu mohou sloužit především tomuto gymnáziu jako počátek změn k průběžnému vytváření pozitivního vyučovacího klimatu. Důležité však je, aby se všichni zainteresovaní činitelé nejdříve seznámili s výsledky šetření, zamysleli se nad jejich příčinami a potom spolupracovali při odstraňování nedostatků. Se zjištěnými údaji je však možné ještě dále pracovat jako s výchozím materiálem pro klasifikaci různých typů vyučovacího klimatu a jejich účinků na studenty, na procesy učení atd.

Seznam literatury ze které výzkum vycházel:

- Bessoth, R. Organisationsklima an Schulen. Neuwied: Herman Luchterhand Verlag, 1989. 220 s. (a)
- Bessoth, R. Verbesserung des Unterrichtsklimas. Neuwied: Herman Luchterhand Verlag, 1989. 215 s. (b)
- Dessmann, H. Unterrichtsklima: wie Schüler der Unterricht wahrnehmen. Weinheim: Beltz Verlag, 1982. 206 s.
- Mareš, J. Sociální klima školní třídy. 1. vyd. Praha: Institut pedagogicko-psychologického poradenství, 1989. 39 s.
- Oswald, F. aj. Schulklima. Wien: Universitätsverlag, 1989. 252 s.
- Průcha, J. Moderní pedagogika. 1. vyd. Praha: Portál, 1997. 495 s.

Zdroj:

- Dostupné z www.ucitelske-listy.cz